ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ВАЖЕЛІ ТА АДМІНІСТРАТИВНІ МЕТОДИ РЕГУЛЮВАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЇЇ ЗБУТОМ

О. Федик, к. е. н

ORCID ID: 0000-0002-5996-2103

В. Борисюк, к. с.-г. н.

ORCID ID: 0000-0002-1730-6888

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/110.31734/economics2020.27.053>

Федик О., Борисюк В. Організаційно-економічні важелі та адміністративні методи регулювання реалізації продукції господарств населення в контексті механізму управління її збутом

Важливою складовою організаційно-економічного механізму управління збутом сільгосппродукції мають бути фінансово-економічні важелі, які виступають практичним проявом системи економічних відносин та адміністративні методи регулювання реалізації цієї продукції.

Для регулювання збуту сільгосппродукції господарства населення можуть використовувати організаційно-адміністративні, правові, економічні та фінансові методи. Правові методи застосовують для юридичного закріплення господарських відносин і розвитку останніх відповідно до поставлених цілей. Сутність організаційно-адміністративних методів, які становлять собою набір прийомів і способів прямого управлінського впливу на стосунки людей у процесі праці, полягає у впливі суб'єкта управління на керований об'єкт в процесі управління та реалізації залучення в обіг товарних ресурсів через вироблення владно-розпорядчих вказівок і організаційно-структурних упорядкувань. Фінансово-економічні методи регулювання як складову механізму управління традиційно трактують як систему прийомів і способів прямого впливу на суспільно-господарський розвиток із дотриманням вимог економічних законів за певних товарно-грошових відносин.

Організаційно-економічний механізм управління збутом сільгосппродукції господарств населення і залучення її до сфери обігу повинен передбачати використання різних важелів (інструментів) і стимулів. Відповідно завданням господарств населення має бути якомога доцільніше використання законодавчо-нормативних важелів (інструментів), фінансово-економічних, інноваційно-інвестиційних важелів та державої підтримки в контексті виконання конкретних завдань організації збуту сільгосппродукції власного господарства.

Організаційно-економічні важелі та адміністративні методи регулювання реалізації сільськогосподарської продукції господарств населення мають бути адекватні реаліям сучасного господарського механізму, який в Україні визначається взаємодією чинної системи державного регулювання АПК, споживчого ринку, господарсько-торгівельної діяльності та системи ринкового саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання.

Ключові слова: господарства населення, товарні ресурси сільгосппродукції, механізми залучення товарних ресурсів, організаційно-економічний механізм.

Fedyk O., Borysiuk V. Organizational and economic levers and administrative methods of regulation of the sales of agricultural products, produced at households, in the context of the mechanism for managing these products sales

An important component of the organizational and economic mechanism for managing the sale of agricultural products should include financial and economic levers, which are a practical manifestation of the system of economic relations of sales of the products of households and administrative methods of regulating the sale of these products.

Organizational, administrative, legal, economic and financial methods may be used to regulate the sale of agricultural products by households. Legal methods are used to legally consolidate economic relations and to develop those relationships in accordance with the set goals. The essence of organizational and administrative methods, which are a set of techniques and methods of direct managerial influence on the relations of people in the process of work, is to influence the management entity on the managed object in the process of management and implementation of the processes of attraction to the circulation of commodity resources through the development of power and administrative instructions and organizational and structural arrangements. Financial and economic methods of regulation, as a component of the management mechanism, have traditionally been interpreted as a system of techniques and methods of direct influence on socio-economic development, while complying with the requirements of economic laws under certain commodity-monetary relations.

The organizational and economic mechanism for managing the sale of agricultural products to households and attracting them to the sphere of circulation should involve the use of different levers (tools) and incentives. Accordingly, the task of households should be as expedient as possible the using of legislative and regulatory levers (instruments), financial,

economic, innovation and investment levers and state support in the context of solving specific problems of organizing the sale of agricultural products of their own economy.

The organizational and economic levers and administrative methods of regulating the sale of agricultural products, produced by households, should be adequate to the realities of the modern economic mechanism, which in Ukraine is determined by the interaction of the current system of state regulation of agriculture-industrial complex, consumer market, economic and trading activity and system of market self-regulation of activity of economic entities.

Key words: households, agricultural commodity resources, commodity resources involvement mechanisms, organizational and economic mechanism.

Постановка проблеми. Господарства населення демонструють свою економічну стійкість під час фінансово-економічних криз завдяки виконуваним функціям (самозабезпечення споживання в домогосподарствах, підтримання самозайнятості сільського населення, збереження культурних традицій українського селянства та ін.) та особливостям діяльності (гнучкість, орієнтація на задоволення потреб домогосподарств у продуктах харчування, низька енерго- та матеріаломісткість, спеціалізація на виробництві малорозповсюдженої, трудомісткої продукції та ін.). Формування та застосування ефективних механізмів залучення в обіг товарних ресурсів сільгосппродукції господарств населення на сьогодні є надзвичайно актуальними.

Важливою складовою організаційно-економічного механізму управління збутом сільгосппродукції мають бути фінансово-економічні важелі, які виступають практичним проявом системи економічних відносин щодо збуту продукції господарств населення, та адміністративні методи регулювання реалізації цієї продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях відомих вітчизняних і зарубіжних

дослідників В. Апопія, О. Березіна, В. Месель-Веселяка, Т. Осташко, П. Саблука, Г. Черевка та інших приділена значна увага теоретичним і практичним аспектам сільськогосподарської діяльності господарств населення та відзначена їхня роль у розвитку сільської економіки. Проте окремі питання щодо розроблення й впровадження ефективних механізмів залучення в обіг сільськогосподарської продукції господарств населення залишилися поза їхньою увагою.

Постановка завдання. Мета нашого дослідження – обґрунтування теоретичних, науково-методичних положень та розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності організаційно-економічного забезпечення процесу залучення сільськогосподарської продукції господарств населення в економічний оборот.

Виклад основного матеріалу. Для регулювання збуту сільгосппродукції в межах створеного для кожного господарства населення організаційно-економічного механізму управління ним можуть використовуватися організаційно-адміністративні, правові, економічні та фінансові методи (рис. 1).

Рис. 1. Методи регулювання збуту сільгосппродукції господарствами населення.

Як відомо, правові методи доцільно використовувати, по-перше, для юридичного закріплення господарських відносин, що вже склалися, і, по-друге, для розвитку цих відносин відповідно до поставлених цілей; при цьому можуть застосовуватися методи: правового регламентування – видання нормативно-правових актів з метою встановлення загальноприйнятих умов упорядкованості суспільних відносин у сфері державного управління; розпорядчо-юридичних дій – правового регулювання поточної управлінської діяльності.

У контексті формування організаційно-економічного механізму управління реалізацією сільгосппродукції господарств населення варто зазначити, що методи правового регламентування є інструментами державного регулювання зазначеної діяльності і фактично формують її законодавче забезпечення. Тому, підбираючи елементи механізму саморегулювання, господарства населення повинні враховувати, що в Україні останніми роками прийнято низку ринково спрямованих законів [5; 7; 9], указів Президента [6; 8], постанов КМУ [2], спрямованих на розвиток сільгоспвиробництва в державі, удосконалення відносин в аграрному секторі економіки, сприяння розвитку господарств населення. Це у свою чергу визначає необхідність пріоритетного використання як прикладного інструментарію управління збутовою діяльністю господарств населення методів регулювання, які належать до групи організаційно-адміністративних і які становлять собою набір прийомів і способів прямого управлінського впливу на стосунки людей у процесі праці. Сутність цих методів полягає у впливі суб'єкта управління (господарства населення) на керований об'єкт (товарні ресурси сільгосппродукції) в процесі управління та реалізації процесів залучення в обіг товарних ресурсів через вироблення владно-розпорядчих вказівок і організаційно-структурних упорядкувань. Організаційні й розпорядчі методи управління є методами прямої дії, оскільки мають директивний, обов'язковий характер, хоча в межах такого суб'єкта господарської діяльності, як господарства населення, вони можуть бути неформалізованими (без відображення у вигляді окремого документа).

Економічні методи регулювання як складову механізму управління традиційно трактують як систему прийомів і способів прямого впливу на суспільно-господарський розвиток із дотриманням вимог економічних законів за певних товарно-

грошових відносин і з використанням інших економічних важелів задля створення умов, що забезпечують досягнення високих економічних результатів [4]. Відповідно економічні методи регулювання в комплексі організаційно-управлінського механізму управління збутом сільгосппродукції господарств населення мають ґрунтуватися на використанні економічних інтересів і засобів, які стимулюватимуть матеріальну зацікавленість господарств населення у досягненні найкращих результатів. До економічних методів регулювання збуту сільгосппродукції господарств населення, рекомендованих для застосування як прикладного інструментарію зазначеного механізму, на наш погляд, варто віднести прогнозування, планування, програмування, ціноутворення, матеріальне стимулювання, фінансування й кредитування, натомість суттєво ускладненим є використання таких економічних категорій, як зарплата, собівартість, прибуток.

Фінансові методи регулювання збуту сільгосппродукції охоплюють способи впливу фінансових інструментів на господарські відносини і діють у двох напрямках: по лінії управління рухом фінансових ресурсів і по лінії ринкових комерційних відносин, що пов'язані з порівнянням витрат і результатів, з матеріальним стимулюванням та відповідальністю за ефективне використання грошових фондів [3]. При цьому в господарській практиці вирізняють два методи фінансового впливу: фінансове забезпечення і фінансове регулювання.

На наш погляд, в умовах ринкових відносин ефективнішими в регулюванні діяльності господарств населення загалом та збуту їхньої продукції зокрема є фінансово-економічні методи, які містять позитивні мотиви й стимули для нарощування виробництва сільгосппродукції та її подальшого залучення в обіг.

Організаційно-економічний механізм управління збутом сільгосппродукції господарств населення і залучення її до сфери обігу повинен передбачати використання різних важелів (інструментів) і стимулів, які б доповнювали відповідний комплекс важелів і стимулів, що є складовими державного регулювання збуту сільгосппродукції. Відповідно завданням господарств населення має бути якомога доцільніше використання відображених на схемі (рис. 2) економічних важелів та економічних стимулів у контексті виконання конкретних завдань організації збуту сільгосппродукції власного господарства.

Рис. 2. Організаційно-економічні важелі та стимули регулювання реалізації сільськогосподарської продукції господарств населення (розроблено за [1]).

Висновки. Організаційно-економічні важелі та адміністративні методи регулювання реалізації сільськогосподарської продукції господарств населення мають бути адекватні реаліям сучасного господарського механізму, який в Україні визначається взаємодією чинної системи державного регулювання АПК, споживчого ринку, господарсько-торговельної діяльності та системи ринкового саморегулювання діяльності суб'єктів господарювання.

В основі організаційно-економічного механізму управління збутом продукції господарств

населення має бути закладена система нормативних актів, організаційно-економічних, фінансово-економічних і майнових відносин, доповнена комплексом різноманітних форм і методів управління збутом продукції. Такий механізм повинен враховувати особливості окремих видів сільгосп-продукції в частині їхнього виробництва та подальшої реалізації, бути гнучким і адаптованим до постійної зміни кон'юнктури ринку.

Бібліографічний список

1. Вишницька О. І. Формування організаційно-економічного механізму управління екологічно орієнтовани-

ми інвестиційними проектами. *Вісник Сумського державного університету*. 2011. № 3. С. 58–62. (Сер. економічна).

2. Державна цільова програма створення оптових ринків сільськогосподарської продукції: Постанова Кабінету Міністрів України № 562 від 3 червня 2009 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/562-2009-п> (дата звернення: 19.02.2020).

3. Економічна енциклопедія. URL: <http://enbv.narod.ru/text/Econom/encyclo/index.html> (дата звернення: 20.02.2020).

4. Корецький М. Х. Державне регулювання аграрної сфери у ринковій економіці: монографія. Київ: Вид-во УАДУ, 2002. 260 с.

5. Про безпечність та якість харчових продуктів: Закон України № 2809-IV від 06.09.2005 р. URL: www.zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 19.02.2020).

6. Про заходи щодо розвитку аграрного ринку: Указ Президента України № 1021/2004 від 30.08.2004 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1021/2004> (дата звернення: 19.02.2020).

7. Про сільськогосподарську кооперацію: Закон України № 469/97-ВР від 17.07.1997 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр> (дата звернення: 19.02.2020).

8. Про стан агропродовольчого комплексу та заходи щодо забезпечення продовольчої безпеки України: Указ Президента України № 1867/2005 від 29.12.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 52. С. 3268.

9. Про фермерське господарство: Закон України № 973-IV від 19.06.2003 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення: 19.02.2020).

Стаття надійшла 21.03.2020